

Jadwiga Lechowska, Marta Pisarek

Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie

STAN ROZWOJU AGROTURYSTYKI W GMINIE HRUBIESZÓW

STATE OF AGROTOURISM DEVELOPMENT IN HRUBIESZÓW COMMUNE

Słowa kluczowe: gmina Hrubieszów, agroturystyka

Key words: Hrubieszów commune, agrotourism

Synopsis. W gminie Hrubieszów funkcjonuje 7 gospodarstw agroturystycznych dysponujących łącznie 48 miejscami noclegowymi. We wszystkich gospodarstwach turyści mają możliwość obcowania z aktywnością rolniczą, korzystania z przydomowego ogrodu, wypożyczenia sprzętu sportowego, zakupu artykułów żywnościowych pochodzących z gospodarstw. Ponadto, mogą uczestniczyć aktywnie w pracach gospodarskich i polowych (sianokosy, karmienie zwierząt) lub brać udział w pokazach rękodzielnictwa.

Wstęp

Rozwój turystyki w ostatnich latach jest zjawiskiem o szczególnej dynamice wzrostu. Wraz z tym rozwojem wzrasta również zainteresowanie formą wypoczynku, jaką jest turystyka wiejska i agroturystyka [Czaplicka-Kozłowska 2009].

Agroturystyka jest również źródłem wielu przemian społecznych w środowisku wiejskim. Jedną z takich korzyści rozwoju tej formy przedsiębiorczości jest postęp kulturalny dokonujący się przez przyswojenie innych wzorów do naśladowania. Zetknięcie się ludzi przebywających, na co dzień w innym otoczeniu, wzbudza u słuchaczy chęć poznania czegoś nowego [Kurtyka 2005].

Gmina Hrubieszów utworzona została w styczniu 1973 roku. Położona jest we wschodniej części województwa lubelskiego, w powiecie hrubieszowskim. Jest najdalej na wschód wysuniętym regionem Polski. Jej powierzchnia wynosi 259 km² i liczy 36 sołectw, a zamieszkuje ją 10 981 osób.

Niezwykłym bogactwem występującym na terenie gminy są zasoby fauny i flory. Na terenie gminy stwierdzono występowanie około 80 zespołów i zbiorowisk roślinnych, reprezentujących szerokie spektrum antropogenicznego przekształcenia: od zbliżonych do naturalnych zbiorowisk leśnych, wodnych, szuwarowych, przez półnaturalne fitocenozy muraw kserotermicznych, łąk i lasów, po segetalne i ruderalne zbiorowiska z dużym udziałem antropofitów. Stwierdzono występowanie 903 gatunków roślin naczyniowych, w tym 43 gatunki objęte prawną ochroną. Teren gminy charakteryzuje się także występowaniem w lasach niemal jednakowych dębów z bardzo eutroficznym runem grądowym.

Stanowiska rzadkich i chronionych gatunków koncentrują się wzdłuż doliny rzeki Bug oraz rozproszone są na obszarach leśnych. Najcenniejszymi zbiorowiskami na terenie gminy są murawy kserotermiczne, występujące w rejonie Gródka i Czumowa na stromych i nasłonecznionych stokach doliny Bugu, na których rozwija się roślinność charakterystyczna dla stepów trawiastych lub kwietnych stref lasostepu. W skali regionu na uwagę zasługują również lasy grądowe, które reprezentują subkontynentalny grąd w odmianie wołyńskiej, dla którego charakterystyczna jest obfitość storczyków i ciepłolubnych gatunków w runie oraz największe na Zamojszczyźnie skupisko sosny czarnej [www.hrubieszow-gmina.pl].

Celem pracy było zbadanie potencjału turystycznego i agroturystycznego rolniczej gminy Hrubieszów oraz analiza szans i zagrożeń ich rozwoju w malowniczym zakątku Polski.

Material i metodyka badań

Zastosowaną metodą badawczą była ankieta składająca się z kwestionariusza wywiadu zawierającego łącznie 24 pytań (otwartych i zamkniętych) dotyczących działalności agroturystycznej w rolniczej gminie Hrubieszów. Pytania dotyczyły m.in. aspektów takich, jak: data rozpoczęcia działal-

ności, lokalizacja gospodarstwa, baza noclegowa oraz gastronomiczna, oferowane atrakcje i wyposażenie w sprzęt turystyczny. Ankieta przeprowadzona została w miesiącach letnich w 7 gospodarstwach agroturystycznych gminy Hrubieszów, w miejscowościach: Dąbrowa, Husynne, Obrowiec, Kosmów i Ślipcze, co stanowiło 100% ogółu tego typu gospodarstw w gminie. Ponadto, na podstawie badań przeprowadzono analizę SWOT dla ankietowanych gospodarstw agroturystycznych.

Tabela 1. Charakterystyka gospodarstw agroturystycznych w gminie Hrubieszów

Wyszczególnienie	Gospodarstwo						
	1	2	3	4	5	6	7
Położenie gospodarstwa	Ślipcze	Obrowiec	Dąbrowa	Dąbrowa	Kosmów	Husynne	Ślipcze
Rok założenia	2006	1998	2001	1999	2004	2002	2000
Powierzchnia ogółem [ha]	5,30	12,40	21,60	14,20	10,0	4,85	15,60
Grunty orne [ha]	4,60	11,60	19,80	13,0	8,0	3,65	14,80
Łąki i pastwiska [ha]	0,40	0,30	1,20	1,00	1,80	0,80	0,50

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki badań

Na podstawie zebranych danych stwierdzono, że wszystkie gospodarstwa powstały w ostatnich 10 latach. Za pioniera można uznać jedno gospodarstwo, którego staż w działalności agroturystycznej wynosi 12 lat (tab. 1). Przedstawione wyniki korespondują z badaniami Krupińskiej [2005].

Gospodarstwa przyjmowały gości w różnych okresach. Większość badanych gospodarstw posiadało ofertę całoroczną (86%), niektóre zaś w określonych miesiącach (14%). Ustalono, że wszystkie gospodarstwa położone były w bliskim sąsiedztwie lasu, w odległości nieprzekraczającej 1 km. Większość gospodarstw (71%) zlokalizowano w pobliżu rzeki. W przypadku 3 gospodarstw była to rzeka Bug, natomiast 2 gospodarstwa miały w swoim sąsiedztwie po dwie rzeki Białkę i Huczwę oraz Bukową i Bug. Tylko jedno z gospodarstw położone było w odległości ok. 50 m od stawu rybnego. Turyści mieli możliwość jazdy konnej w 43% badanych gospodarstw, w tym jedno oferowało ją w swoim otoczeniu, a dwa w odległości około 10 km. Trzy gospodarstwa znajdowały się w okolicy Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Najbliższym miastem dla wszystkich gospodarstw jest Hrubieszów położony w odległości od 6 do 12 km.

Na infrastrukturę turystyczną gminy, z której mogą korzystać turyści wypoczywający w hrubieszowskich gospodarstwach agroturystycznych składają się szlaki oraz ścieżki piesze i rowerowe. Łączna długość oznakowanych pieszych szlaków wynosi około 110 km, a najdłuższa – transgraniczna trasa turystyczna, o łącznej długości ponad 80 km, przebiega przez teren gminy i została utworzona w 2006 r. przy współfinansowaniu ze środków UE. Turyści odwiedzający gminę mogą korzystać też z innych znakowanych szlaków pieszych lub rowerowych:

- szlak Nadbużański (Kóźki-Hrubieszów-Dołhobyczów),
- nadbużański Szlak Rowerowy (Janów Podlaski-Hrubieszów),
- lokalna Trasa Turystyczna „Nadbużański Tramp” w miejscowości Ślipcze,
- ścieżka przyrodniczo-historyczna „Królewski Kał” (Gródek-Czumów), która w 2004 roku otrzymała nazwę „Perełka Lubelszczyzny”,
- szlak gockiego (Masłomęcz-Kosmów-Kryłów) [www.hrubieszow-gmina.pl].

Przezbórska [2007] na podstawie swoich badań obejmujących gospodarstwa z województw południowej i północnej Polski stwierdziła, że głównymi determinantami rozwoju agroturystyki stanowią uwarunkowania przyrodniczo-krajobrazowe (atrakcje krajobrazowo-przyrodnicze terenu – wodne i lądowe).

Wszystkie badane gospodarstwa przygotowane były na przyjmowanie rodzin z dziećmi oraz gości jednodniowych. Na osoby starsze nastawionych było 86% gospodarstw. Wędkarzy mogło przyjąć 43% gospodarstw, zaś ekologów – 28%. Na przyjmowanie młodzieży szkolnej przygotowane było tylko jedno gospodarstwo. W innych rejonach Polski również rodziny z dziećmi stanowiły najważniejszy segment wypoczywających na wsi [Jęczmyk, Tworek 2009, Strzembicki 2005].

W badanych gospodarstwach agroturystycznych podstawową bazą noclegową były pokoje gościnne. W wydzielonej części budynku mieszkalnego zamieszkałego przez rodzinę rolnika gości przyjmowało 6 gospodarstw, co stanowi 86% ogółu. Natomiast jedno gospodarstwo przyjmowało gości na tej samej kondygnacji, na której mieszkała rodzina rolnika. Najwięcej gospodarstw miało pokoje 2 i 3-osobowe. Jedno gospodarstwo miało do dyspozycji pokój 1-osobowy, a dwa 4-osobowe. Natomiast w żadnym gospodarstwie nie było pokoju wieloosobowego. Wszystkie ankietowane gospodarstwa nie miały kategorii wiejskiej bazy noclegowej.

Obok podstawowej funkcji, jaką jest usługa noclegowa gospodarstwa powinny oferować także inne usługi. Jedną z nich jest wyżywienie. Aspekt ten był różnie postrzegany w badanych gospodarstwach. W 43% gospodarstw turyści mieli możliwość korzystania z całodziennego wyżywienia. W 28% gospodarstw serwowane były obiadokolacje, a w 14% tylko obiady. Jedno z badanych gospodarstw nie prowadziło wyżywienia. W dwóch gospodarstwach polecane były potrawy regionalne, takie jak: smalec hrubieszowski (nagrodzony I miejscem w konkursie Dziedzictwo Kulinarne Lubelszczyzny) oraz nalewka z mniszka lekarskiego (nagrodzona I miejscem w konkursie Produkt Regionalny Lubelszczyzny). Ponadto, w ofercie gospodarstw można znaleźć chleb domowego wypieku.

We wszystkich gospodarstwach goście mieli możliwość zakupu jaj, w 86% mogli nabyć owoce i warzywa, dwa gospodarstwa oferowały ryby, mleko i jego przetwory oraz miód. Mięso i jego przetwory proponowało jedno gospodarstwo, również w tylko jednym goście mogli nabyć przetwory owocowo-warzywne.

Każde z gospodarstw oprócz pokoi noclegowych powinno udostępnić agroturystom także inne pomieszczenia oraz stworzyć miejsca do rekreacji i zabawy. W tabeli 2 przedstawiono, w jaki sposób badane gospodarstwa spełniały ten warunek. Łazienki i wc w pokojach oferowało 71% gospodarstw, natomiast w 29% – były wspólne z gospodarzami. Oddzielną kuchnię gościom oferowało 28% gospodarstw, zaś w 57% – wspólną. Pokój dzienny i salę telewizyjną miało 57% gospodarstw. W każdym z gospodarstw goście mieli do swojej dyspozycji parking na terenie posesji, miejsce zabaw dla dzieci, ogród kwiatowy i warzywnik. Sad miało 57% gospodarstw, boisko do gier zespołowych – 86%. Dostęp do internetu zapewniało gościom 21% gospodarstw, zaś do pralki automatycznej – 86% (tab. 2). Żadne gospodarstwo nie dysponowało atrakcjami takimi, jak: sauna, odkryty basen, pokój gier. Wyposażenie gospodarstw w rejonie Hrubieszowa nie odbiegało od standardów innych regionów Polski [Mikuta, Woźniczko 2005, Mysiak, Pilch 2005, Pałka 2006, 2009]. W każdym z gospodarstw udostępniany był turystom sprzęt sportowy. W większości były to rowery, piłki, wędki, rakiety do badmintonu i tenisa ziemnego. Najczęściej jej wy-

Tabela 2. Wyposażenie gospodarstw agroturystycznych

Wyszczególnienie	Gospodarstwo						
	1	2	3	4	5	6	7
Łazienki i wc w pokojach	X	X		X	X		X
Wspólne łazienki i wc z gospodarzami			X			X	
Pokój dzienny, sala telewizyjna	X		X	X			X
Wspólna kuchnia z gospodarzami		X	X	X		X	
Oddzielna kuchnia	X						X
Parking na terenie posesji	X	X	X	X	X	X	X
Miejsce zabaw dla dzieci	X	X	X	X	X	X	X
Ogród kwiatowy	X	X	X	X	X	X	X
Warzywnik	X	X	X	X	X	X	X
Sad			X	X		X	X
Boisko do gier zespołowych	X	X	X	X	X	X	
Dostęp do internetu	X		X	X	X		X
Dostęp do pralki automatycznej	X	X	X	X		X	X

Źródło: opracowanie własne.

bieranymi sposobami uatrakcyjnienia pobytu były: ogniska, grzybobrania, obserwacja zwierząt gospodarskich i domowych, obserwacja i pielęgnowanie roślin uprawnych oraz uczestnictwo w pracach gospodarskich i polowych, dostępne we wszystkich badanych gospodarstwach.

Dużą popularnością cieszyło się też zwiedzanie okolicy z gospodarzem i możliwość samodzielnego wykonywania przetworów spożywczych, co deklarowało 86% gospodarstw. W ponad połowie gospodarstw istniała możliwość połowu ryb, a prawie połowa gospodarstw oferowała organizację kuligi. Rzadziej oferowano jazdę konną, biesiadowanie przy muzyce ludowej, samodzielne wykonanie przetworów spożywczych pochodzenia zwierzęcego (tylko w 28% gospodarstw). Jedno gospodarstwo miało w swojej ofercie organizację pokazów rękodzielnictwa (tab. 3). Jak wynika z badań własnych i innych autorów [Sobczyński 2008, Smoleńska 2006, Zawisza, Orłowska 2008] istnieje tendencja do poszerzania oferty agroturystycznej o coraz nowe formy spędzania wolnego czasu. Ich specyfika zależy od uwarunkowań regionalnych i finansowych.

Tabela 3. Atrakcje oferowane w gospodarstwach

Wyszczególnienie	Gospodarstwo						
	1	2	3	4	5	6	7
Łowienie ryb	X			X	X	X	X
Jazda konna		X					X
Ognisko	X	X	X	X	X	X	X
Biesiadowanie przy muzyce ludowej	X			X			
Grzybobranie	X	X	X	X	X	X	X
Kuligi	X	X			X		
Zwiedzanie okolicy z gospodarzem	X	X	X	X		X	X
Pokazy rękodzielnictwa				X			
Możliwość samodzielnego wykonywania przetworów spożywczych pochodzenia roślinnego	X		X	X	X	X	X
Możliwość samodzielnego wykonywania przetworów spożywczych pochodzenia zwierzęcego				X		X	
Goście mogą przywozić swoje zwierzęta				X		X	
Obserwacja zwierząt gospodarskich, domowych	X	X	X	X	X	X	X
Obserwacja i pielęgnowanie roślin uprawnych	X	X	X	X	X	X	X
Uczestnictwo w pracach gospodarskich i polowych	X	X	X	X	X	X	X

Źródło: opracowanie własne.

Analiza SWOT gospodarstw agroturystycznych gminy Hrubieszów

Mocne strony agroturystyki to : głęboka tradycja rolnicza, bogaty świat flory i fauny, wielokierunkowa produkcja rolna, w tym sady, warzywa i różne gatunki zwierząt gospodarskich, cisza i spokój, różnorodność form budownictwa, bogactwo kultury oparte na wielokulturowości, wykorzystanie produktów pochodzących z gospodarstwa do przygotowywania posiłków dla turystów.

Słabe strony agroturystyki to: niewystarczające środki finansowe na adaptację i doposażenie budynków, stosunkowo niska klasa zabytków, zły stan wielu cennych zabytków architektury i budownictwa, niedostateczna wiedza właścicieli gospodarstw o miejscowej kulturze i sztuce, brak sprzedaży pamiątek charakterystycznych dla terenu gminy.

Szanse dla gospodarstw agroturystycznych: nieskażony teren sprzyjający wypoczynkowi z dala od wielkich aglomeracji, ogólny wzrost zainteresowania turystyką wiejską, stabilizacja gospodarcza kraju, wzrost poziomu życia społeczeństwa, wzrastające zainteresowanie władz lokalnych agroturystyką.

Zagrożenia: rosnące wymagania turystów, niedorozwój infrastruktury komunikacyjnej, rosnąca konkurencja gmin i województw sąsiadujących.

Podsumowanie

Gmina Hrubieszów jest gminą typowo rolniczą. Z uwagi na bardzo dobre gleby rolnictwo stanowi dominującą gałąź lokalnej gospodarki. W ostatnich latach w gminie zaczęto poszukiwać nowych form aktywizacji społeczno-gospodarczych. Jedną z nich jest agroturystyka, pomimo że obszar ten nie ma tradycji turystycznych i nie jest zbyt dobrze znany na rynku turystycznym. Gmina Hrubieszów ma korzystne warunki do rozwoju agroturystyki. Jej obszar należy do rejonów o bardzo niskim uprzemysłowieniu, małym udziale zatrudnienia w zawodach pozarolniczych, niewysokich dochodach ludności, posiadających często wolne zasoby mieszkaniowe, korzystne walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe. Charakteryzuje się zróżnicowanym ukształtowaniem terenu. Jest regionem atrakcyjnym dla turystów chcących spędzić aktywnie czas wolny w kontakcie z przyrodą i w naturalnym środowisku.

Agroturystyka w tej gminie ma duże szanse rozwoju. Jest jedną z dróg wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Dla prawidłowego rozwoju konieczne są liczne działania promujące turystyczne walory ziemi Hrubieszowskiej, jak również wspierające rolników w przekwalifikowaniu i tworzeniu nowych gospodarstw agroturystycznych.

Literatura

- Czaplicka-Kozłowska I.** 2009: Agroturystyka w strategiach rozwoju Warmii i Mazur. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. XI, nr 4, s. 56-62.
- Jęczmyk A., Tworek N.** 2009: Wpływ produktów regionalnych na atrakcyjność turystyczną obszarów wiejskich. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. XI, nr 4, s. 129-132.
- Krupińska W.** 2005: Możliwości rozwoju gospodarstw agroturystycznych w kontekście kształtowania regionalnego produktu turystycznego. *Prace Nauk.-Dydaktyczne PWSZ w Krośnie*, nr 15.
- Kurtyka I.** 2005: Agroturystyka i jej wpływ na rozwój społeczności wiejskiej w Sudetach. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. VII, nr 7, s. 185-190.
- Mikuta B., Woźniczko M.** 2005: Przystosowanie gospodarstw agroturystycznych do wypoczynku turystów w wybranych regionach polski. *Prace Nauk.-Dydaktyczne PWSZ w Krośnie*, nr 15.
- Mysiak K., Palich P.** 2005: Agroturystyka czynnikiem rozwoju gmin województwa pomorskiego. *Prace Nauk.-Dydaktyczne PWSZ w Krośnie*, nr 15, s. 253-264.
- Palka E.** 2006: Próba oceny podaży turystycznej w gospodarstwach agroturystycznych województwa świętokrzyskiego. *Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich*, nr 2/1, s. 85-98.
- Palka E.** 2009: Rozwój agroturystyki w regionie Gór Świętokrzyskich. *Prob. Zagosp. Ziem Górskich*, nr 56, s. 162-174.
- Przezbórska L.** 2007: Determinanty rozwoju agroturystyki w Polsce (na przykładzie wybranych regionów). *Acta Sci. Pol., Oeconomia*, nr 6(2), s. 113-121.
- Sobczyński T.** 2008: Uwarunkowania rozwoju gospodarstw agroturystycznych w powiecie wieluńskim. [W:] *Ekonomiczne i społeczne aspekty rozwoju turystyki wiejskiej* (red. I. Sikorska-Wolak). Wyd. SGGW, Warszawa, s. 145-159.
- Smoleńska O.** 2006: Rekreacja ruchowa w ofercie agroturystycznej. [W:] *Strategia rozwoju turystyki w Polsce na lata 2007-2013. Założenia teoretyczne jako inspiracja dla praktyki* (red. A. Dąbrowski, R. Rowiński). Wyd. AWF, Warszawa.
- Strzembicki L.** 2005: Wypoczynek w gospodarstwach wiejskich w opinii turystów. *Prace Nauk.-Dydaktyczne PWSZ w Krośnie*, nr 15, s. 134-140.
- [www.hrubieszow-gmina.pl].
- Zawisza S., Orłowska A.** 2008: Agroturystyka jako forma przedsiębiorczości mieszkańców wsi w gminie Chojnice. [W:] *Ekonomiczne i społeczne aspekty rozwoju turystyki wiejskiej* (red. I. Sikorska-Wolak). Wyd. SGGW, Warszawa, s. 95-105.

Summary

There are seven agrotourist farms with 48 beds in the Hrubieszów commune. All those farms offer their guests the opportunity of their active participation in agricultural activities, such as hay making and feeding animals. Workshops and presentations of traditional crafts are organized by the farmers. The guests can purchase various alimentary products of the farms, they are also offered to various sport equipment.

Adres do korespondencji:

dr inż. Jadwiga Lechowska, dr inż. Marta Pisarek
 Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie
 Katedra Produkcji Zwierzęcej i Oceny Produktów Drobiarskich, Katedra Agroekologii
 ul. Ćwiklińskiej 2, 35-612 Rzeszów
 tel. (17) 872 16 67, e-mail: libra04@interia.pl
 tel. (17) 872 16 37, e-mail: arion33@wp.pl